

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 21.

v Ljubljani, 1. novembra 1878.

Tečaj XVIII.

Zgodovinski obrazci.

Avstrijska ljudstva v starodavnih časih.

Akvileja (Oglej),

perva svetilnica kerščanstva Slovincem.

Uže v 1. stoletji po Kr. je zasijala luč sv. vere na severnih obalnih jadranskega morja v sloveči Akvileji. To mesto je bilo tačas močna terdnjava, slavno kupčijsko mesto, od tod so vodile ceste na vse kraje, rimska vojna iz Laškega proti Donavi je tu mimo hodila. Ko je pervak apostolov vstanovil svoj sedež v Rimu, je poslal v Akvilejo svojega učenca sv. Marka. Le-ta vernivši se v Rim, vzame sè sabo slovečega moža, Hermogora po imenu. Sv. Peter ga v škofa posveti in pošlje nazaj v Akvilejo. Luč sv. vere se je uže ob njegovem času po tergovcih, vojaki in drugih razširjala na vse strani. Sv. Hermagora in njegov diakon Fortunat sta sicer za časa cesarja Nerona pod poglavarjem Sebastom sè svojo kervijo pričala o sv. veri; a z njuno smertjo sveta vera ni ugasnila. Akvileja, pri vhodu v lepo Italijo, je veliko prestala o preselevanju narodov, kralj Atila, „bič božji“, kakor se je sam imenoval, jo je razdjal. Mesto je potem nekoliko vstalo iz svojih razvalin, in zmirom še nahajamo v tistih žalostnih časih tû patriarhe, ki so verne tolažili, v veri uterjevali; stara nadškofija je pošiljala oznanovavce sv. vere k novim prišlcam na Kranjsko in druge kraje, kakor nam to pesnik Preširen pripoveduje v svoji pesni: „Kerst pri Savici“.

Patriarhi v Akvileji so bili svoje dni tudi deželski gospodje, imeli so veliki del sedanjega Kranjskega pod seboj. A na svetu je vse minljivo. Akvileja je propadala od stoletja do stoletja, kupčija si je najdla

v Benetkah in v Terstu druga pota, kraj je bival čedalje bolj zapuščen. Slava Akvileje pa je otemnela popolnoma, ko je l. 1751 papež Benedikt XIV. patriarhat v Akvileji razdelil v dve nadškofiji v Vidmu na Laškem in v Gorici. — Dan danes je Akvileja terg ob Soči, okolica je nezdrava zarad bližnjih močarin; od nekdanje slave priča še velika stolna cerkev z visokim zvonikom; a velike razvaline v tem kraju nam pričajo, da na tem svetu nič stalnega ni.

Solnograd,

druga zibel kerščanstva Slovincem.

Ob nastopu šestega stoletja vidimo nove roje Slovencev naseljene po Panoniji, po Noriku v Istriji in Veneciji. Na severo-zahodu so segali po vsi Pustriški dolini (Pusterthal) notri do mesta Indije (Inichen). Za spreobrnjenje paganskih Slovencev si je naj več trudil drugi škofovski sedež, ki je nastal v nemškem Solnogradu. Sv. Rupert, poprej škof v Vormaciji poleg Rena, je pozidal mesto Solnograd na razvalinah stare Juvavije. Prišel je tudi ta sveti mož preko visokih Turov na Korotansko, kjer je bil tačas poglaviten kraj slovenske zemlje, obiskal vojvoda in je tam mnogo ljudi v sveti veri podučil in kerstil. Umerl je na Bavarskem krog l. 718. Njegovi nasledniki na škofovem sedežu so pričeto delo nadaljevali, in pošiljali duhovne in goreče oznanovalce sv. vere v te kraje. Eni teh so imeli tudi škofovo dostojanstvo in čast, kakor sv. Modest, Teodorik, Oton, poslednji škof pa je bil Ožbald; le-ti so prebivali v Gospej sveti. Ker je Oglej tudi pošiljal oznanovavce sv. vere med Slovence, je l. 811 Karol veliki razsodil, da naj bode Drava meja obema škofijama. Sploh se rajta, da je do l. 800 večina ljudstva sveto vero sprejela, ustavljali so se le nekateri velikaši, dokler se tudi ti niso udali kerščanski veri.

Božja previdnost je pa tudi Slovence drugač pripeljala v naročje katoliške cerkve. Obri, silni narod čudskega plemena, je z divjo silo vladal Slovincem. V vojski so Slovence pred sabo pošiljali v boj, v miru jim pa ugrabili, kar so si le-ti s trudom pridelali. — Terdega obrovskega jarma je sicer rešil Slovane kralj Samo, ki je vladal (627—662) mogočno državo. Po njegovi smerti je velika država zopet zapadla v manjše države, in korotanski Slovenci so imeli zopet svoje vojvode. — A Obri so jih jeli zopet hudo stiskati l. 738. Borut, prvi nam po imenu znan vojvoda, se oberne na Odilo, bavarskega vojvoda. Ta pride na pomoč, prežene Obre, a Slovenci so morali spoznati bavarsko verhovno oblast. Borut je poslal sina Gorazda in bratranca Kajtimara (Hetomara) kot talnika na Bavarsko. Ta dva sta po Borutovi smerti širila kerščansko vero po Korotani. Stara paganska stranka se je ustavljala bavarski nadvladi in kerščanstvu, a poslednjič je po hudem

boju zmagalo kerščanstvo, in bavarski knez Tesel je uže okoli l. 772 gospodoval nad korotanskimi Slovenci, a meje so se Korotanu vzlasti na zahod močno skercile, in velik del slovenske zemlje je bil ponemčen.

(Dalje prih.)

Matija Vertovec.

4. **Križanske vojske** — poskušnja občinskega zgodopisa za Slovence — so naslednji veči njegov spis, ki ga je priobčil „Letopis slovenskiga društva na Krajnskim“. I. zv. v Ljubljani 1849 v 8° v 5. §. §. str. 22 — 43.

5. **Shodni Ogovori.** Spisal in izustil Matija Vertovec, fajmošter v Št. Vidu nad Ipavo. Na svitlo dani od slovenskiga društva v Ljubljani. 1850. Blaznik. 8°. IV. str. 172. Predgovor se glasi: „V 40 letih svojiga duhovniga pastirstva smo domá in drugej mnogokrat priložnost imeli o velikih shodih pridigovati. Mnogi prijatli so nas že davnej nagovarjali, de bi kej naših ogovorov na svetlo dali; ali zdaj še le, od kar smo „Vinorejo“, „Kmetijsko kemijo“ in neke druge sastavke za „Novice“ pisali, se z jezikoslovjem nekoliko bolj soznanili, smo sklenili v pomnoženje domače pismenosti nektere naših shodnih pridig odbrati, sčistiti no v natis zročiti. Prizadevali smo si jih takó zdelati, de bi ne samo prostimu ljudstvu, ampak tudi bolj izobraženim dopadle. Učene vdano poprosimo spomniti, de je veliko ložej ptuje dela presoditi, ko enake, pa bolji speljati. Nobenimu ni dano več ogovorov takó spisati, de bi vsi vsim enako dopadli. Poznamo gospoda, ki so nam večkrat rekli, de, če najdejo v novokupljenim letnim tečaju 4 pridige po svoji misli, so prav veseli. Mi pa upamo, de zmed naših, ko ravno števila letniga tečaja ne obsežejo, jim bodo tudi 4, ko ne več dopadle. Mladi dohovšini smo hotli z njimi vstreči, kteri je pri mnogoverstnih in večkrat sitnih opravilih zlo težko se še na kaki posebni shod z ogovorom prav pripraviti. Prijatlam domorodniga slovstva smo želeli z njimi vgoditi, ktere slednji enaki sad domovine veseli. Tudi višejim gospodam po mestih in deželi, kteri bi hotli svoje služabnike z zdravim, prijatnim in koristnim branjem obdariti — kakor je zlasti pri Nemcih navadno — jih ponudimo in priporočimo; ravno tako tudi vsim kmetam in rokodelcam, zlasti po samotah — ki ne morejo vselej v cerkev — v domačo službo Božjo, v duhovno rast in v lastno posvečenje. Dobre pridige, z premenovanjem glasú prav in lepo družini brane več zdajo od družiga duhovniga branja, saj so nalaš v izrečenje spisane. Serčno želimo in privošimo, de bi, nam dragi Slovenci, naše pridige v svojo duhovno rast in v pomnoženje Božje časti vedno in dolgo prebirali“. — Pridige te so zložene sploh v bolj djanjskem smislu, sem ter tje v prav živi zgovornosti, nekaj

po kraju, nekaj po času svojem na pr. l. 1810 — 1848 znamenite i. t. d. — Kar jih je še, daroval je vse dr. J. Bleiweis, da se razdeljujejo mladim slovenskim duhovnikom, za kar mu bodi hvala!

6. **Sporočilo slovenskim vinorednikom** seosebno Ipavskim in Primorskim, spisal M. Vertovec, je knjižica, ktero so l. 1850 v mali osmerki str. 19 za doklado prinesle „Novice“.

7. Mnogo sostavkov v Berilih gimnazijskih. Iz prijaznosti že je moral Vertovec nekaj tlake storiti ali nekaj davka poslati dr. Bleiweisu v Berila za nižjo gimnazijo l. 1850 — 55, in spiski ti so nekteri izvorni, nekteri povzeti iz drugih knjig njegovih na pr.: I. Pogled z Nanosa. Slon. II. Okamnine. Sporočilo mladosti, kako se proti živini zaderžati. Kert. Ipavska borja (ponatisnjeno tudi v Novic. l. 1850 str. 150 — 180). Nekatere posebne živalske lastnosti. Atila, šiba Božja. Tiskarstvo najdeno. III. Voda. Vodni puh ali sopar, rosa, slana, dež, sneg, toča. IV. Podzemeljski ogenj. O zvezdoslovji. Od svetlobe. — Tako je i dr. Miklosič v Berila za višjo gimnazijo l. 1853 — 65 vzel več njegovih stvari na pr.: V. Živali. Živinsko telo. Križanske vojske. Cir, Kambiz in Darij. Početek habsburške moči. Sveta cerkev in vlada. VI. Hindostan. Zdravje, bolezen in smert. Pogled na gerško omiko. Gerki, prvi omikani narod v Evropi. Srečna mladost. VII. Kri, rejilo človeškega telesa. Mahomed. Perva vojska Rimljanov z Mithridatom. Kužne bolezni. Pokoj serca. Mehkužnost. Voda. VIII. Matija Vertovec str. 77 — 87: Od pokoja in spanja. Tretja križanska vojska.

8. **Občna Povestnica** ali Zgodovina celega sveta. Spisal Matija Vertovec. Doklada Novic l. 1853 v 8ⁱ str. 1 — 495 do §. §. 88. — Že l. 1848/9 je bil Vertovec jel spisovati občno zgodovino ter iz nje dal za poskušnjo v Letopis slov. društva „Križanske vojske“; potem več oddelkov v gimnazijske Berila. L. 1851 je hujše obolel in stopil 26. febr. v pokoj ter se preselil v hišo svojega stričnika Filipa tudi v Št. Vidu, in 19. avg. je pisal „Novic“ vredniku: „Rokopis moje zgodovine, ktere tudi v bolezni nisim pisati nehal, sim o preselitvi založil; vse leži še zmešano, kakor prvi dan selitve, ker dosihmal še nisim toliko moči imel, de bi bil mogel vsiga v red djati. Vunder sim rokopis unidan našel, in nekatere razdelke prebravši se prepričal, de zgodovina, čeravno za ljudstvo pisana, bi utegnila morebiti vunder tudi omikanim Slovencam koliko toliko vseh biti. Berž ko bom le nekoličkaj okreval, si bom na vso moč prizadjal poslednjih 3 — 5 razdelkov, ki moji zgodovini stariga in srednjiga časa še manjkajo, izdelati. Po tem jo bom Vam berž poslal; obseže kakošnih 50 pol. Ali bom zamogel tudi zgodovino noviga časa dokončati, sam Bog vé i. t. d.“ (Novic. 1851 str. 203). — Ni je mogel; smert ga prehitil, in stričnik njegov pošlje po ranjcega ukazu ves rokopis dr. Bleiweisu, kteri ga v Novic. str. 225 naznani, in l. 1852, kedar je str. 203

tudi priobčil Vertovcev iz l. 1844 zaostali rokopis: „Poskušnja stare slovenšine po Ipavskim in Primorskim“, ponatiskovati jame pod naslovom: „Zgodovinske pisma“ str. 2 — 211, toda v posamnih sestavkih, dokler ne pride delo v posebni knjigi doveršeno na dan. In že v vabilu na naročbo za l. 1853 naznanja št. 97: „Za prihodnje leto hočemo, da vstrežemo mnogim željam domoljubov, na svetlo dati, kar nam je spisal neprecenljivi rajni Vertovec „občne povestnice“ (allgemeine Weltgeschichte), to je, popis vsih zgodb od stvarjenja sveta noter do blizo konca srednje dobe“ . . . i. t. d. — V l. 104 pa po predgovoru k njej pravi, da sva z založnikom Blaznikom sklenila, jo Novicam l. 1853 prikladati, in da si hočeva prizadevati, da najdeva moža, ki bo po izgledu natisnjene knjige v duhu in besedi dopisal še to, česar rajniki ni več doveršiti mogel. Po vsakem si zamorejo prijatli domorodnega slovstva svesti biti, da na srečo začeto drago delo nikakor ne bo zaostalo, in če ga ne bo hotel naš narod v kratkem času zastonj, da ga bojo dobili rodoljubi za plačilo pozneje“. To se je doveršilo v istini l. 1863, in o tem tudi pozneje.

Žalosten je slovenski svet sprejel sporočilo, da je slavni pisatelj in iskreni rodoljub g. Matija Vertovec po devetmesečni hudi bolezni 2. dan septembra 1851 v Bogu zaspal. „Novice, ktere je rajniki od njih začetka z bogastvom svojih vednost zakladal, v preveliki žalosti nad toliko zgubo le zamorejo tužno klicati: Lahka mu zemljica bila, zemlja slovenska, ktero je ljubil in obdeloval, ktere sinovi bojo njegov spomin na veke hvaležno častili“. — In v istem listu 37. čitati je ob stranéh mertvaškega naznanila:

Nagrobnica Vertovcu.

Bratje v černo se zavimo,
 Britko tožbo zaženimo,
 Glas presilne žalosti —
 Vertovca med nami ni!
 Ah! naš otec, naša slava
 V grobu spava!

Kdo nas terticam kopati,
 Streči kdo pšenici zlati,
 Blažit dušo in telo,
 Kdo učil sirote bo!
 Tuge bomo koperneli
 Osameli.

Odšel je, kamor Prešeren,
 Kamor Cerer, bratec veren,
 Kjer Mažgón prebiva zdaj,
 V bolji, veseleji kraj.
 Žlahten biser, bratje mili!
 Smo zgubili.

Ah! zakrila ga je raka!
 Kdor Slovenec je, naj plaka!
 Glejte, roke so terdé,
 Več ne bije mu sercé
 Za domovje drago, milo
 Pod mogilo!

Kdo bo čislal dom odsele,
 Kakor Ti, iz duše cele!
 Kdo bo ljubil rod takó
 Zdaj, ko Tebe več ne bo!
 Kdo odsele bo tolika
 Njega dika!

Pred ko je doveršil dela,
 Ga zadene smertna strela.
 Nograd je zdaj sam ostal,
 Brez gornika posihmal,
 Tertje v njem se pobešuje,
 In žaluje.

Pomnila ga bo očina,
 Ni se ločil brez spomina,
 Hčerki je zapustil dve,
 Oj, prekrasne hčerki ste,
 Ki ne boste ostarele,
 V vek živele.

Nas osoda ostra tera,
 Grob za grobom se odpera,
 Kaj jih že zagrebli smo,
 Ki za dom goreli so,
 Ah! pod koso smerti pada
 Naša nada!

Perva hčerka Vinoreja,
 In Kemija nju pozneja!
 Kadar vaj' ugledali,
 Bomo njega mislili,
 Rožice na grob trosili,
 Ga hvalili.

Mertvih naj spomin časti se,
 Bratje! v zlatu naj blišči se
 Blagrovano njih imé,
 Kakor dela njih lepé!
 Večen pokoj jim voščimo,
 In molimo!
Podgorski.

Da je bil Matija Vertovec res poštenjak, mož po volji Božji, to po mnogih lepih delih, kar jih je doveršil v življenji, vsemu svetu prav jasno spričuje njegova poslednja volitev ali oporoka. Redoven v vsem gospodarstvu, dasi jako gostoljuben, prihranil si je vendar dokaj premoženja, in razun tega, kar je zapustil svoji sorodovini, družini in sosedom, sporočil je mnogo mnogo v blage namene na pr.: Siromašnici Š. Vidski 200 gold., Šmarijski 200 gold., Vipavski in Planinski vsaki po 100 gold.; sosesi Š. Vidski za zidanje potrebnega farovža nekoliko poslopja in 1500 gold.; za gluhomutnišnico v Gorici 500 gold., za Alojzijevišče v Ljubljani 500 gold.; 1000 gold. za miloščino ali vstanovo pod imenom „Matija Vertovcova miloščina za nesrečnike“, od ktere ima po nasvetu fajmoštra in milošnih mož zadnji mesec vsacega leta obrestni letni znesek 50 gold. županijski odbor med dva nesrečnika ondašnje fare, vsakemu po 25 gold. razdeliti; med take nesrečnike se ima šteti kak manj premožen kmet, ki si je roko ali nogo zlomil ali ki ga je kak voz sicer zlo poškodval, ali kteremu je živina pocepala, kterega dolgo terpeča bolezen tare, kterega je toča posebno hudo poškodvala, — ali uboga mlada vdova ali vdovec z 2, 3 ali še z več majhnimi otroci; vselej pa smé obdarjen biti le pošten človek lepe obnaše, nikdar ne lenuh, kvartopirec, pijanec, zapravljivec ali sicer malopriden človek. Pred delitvo te milostinje se ima vselej ta odstavek Vertovčeve oporoke v županijskem odboru v slovenskem jeziku prebrati. Za maše v Šent-Vidski cerkvi je oporočil 450 gold., in ako bi njegov vesoljni dedič umreti utegnil brez postavnih moških naslednikov, bo še marsiktera lepa reč spadla k Šent-Vidskemu farovžu in k imenovani miloščini za nesrečnike. Tako je naklonil blagi rajniki mož, pravijo „Novice“ 1851 str. 230, svoji žlahti lepo zapuščino, ubogim in cerkvi lepo pomoč v gotovem denarju za vedne čase, vsem slovenskim deželam pa svojo bogato vednost v svojih neprecenljivih spisih — v duševni in svetni blagor domovini, ktere zvest sin je do poslednjega dihljeja bil“. — Tako je poznal ranjkega tudi njegov duhovnijan Vitoški t. j. Matej Fröhlich, in kakor Podgor-

ski t. j. Luka Svetec v Novicah, tako je Vitoški zapel jo tedaj o smerti v Zg. Danici št. 38 l. 1851:

V spomin rajnciga gospod fajmoštra

Matija Vertovca.

V vinogradu Očeta
Je skerbne delave bil,
Je delal mnoge leta,
Se trudil in potil.

Je delal neutrudno,
Zderžvâl ga ni nikdar
Ne grom, ne vreme studno,
Ne toča, ne vihar.

Vinogradič ogradil
Z zeleno je mejó,
Planote pa nasadil
S terticami lepó.

Mladike je obrezal,
Jih lično poravnal,
Očedil in povezal,
Skerbno jih okopval.

De bi vinograd blagi
Še sladni sad dajal
Prihodnosti predragi,
Si vse je prizadjal.

Pa dan težave mine,
Pláčila pride čas,
In delave iz višine
Očetov sliši glas:

„Sim vidil dela tvoje,
„Zaslúžik tvoj poznam;
„V kraljestvo pridi moje,
„Na veke ti ga dam!“ —

In delavec poneha,
K pokoju gre vesel,
Ne dela več, ne peha,
Pláčilo je prejel.

Vinograd scer žaluje,
Se milo joka zdaj;
Pa slavno delo sluje
Se v njem na vekomaj:

*

* * *

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

9. Svinčnica, level in pad.

Ako vzamem svinčnico ali plajbo, ter jo deržim na enem koncu, drugi z oblico pa spustim, toraj pade ona tako daleč, kolikor jej dopusti napeta nit. V kateri meri pa je padla, to nam pokaže napeta nit. Glejte v tej meri se gibljejo vsa prosto padajoča telesa na zemljo. To je navpična mér, ter nareja pravi kot z vodoravno ali horizontalno méro. V navpični méri pada tudi kamen v vodnjak, ako ga vanj veržemo. Kako globoko bi šel kamen v zemljo, ako bi bil prostor? — Do središča zemlje, ker privlačnost, koja deluje na nasprotni strani, ga čez središče dalje ne pusti. Prave čerte, ktere gredó iz središča kake oble, ter sežejo do obsežka taiste, imenujemo polomér. Ako si mislimo neštevilne polomére zemlje čez zemeljno poveršje ravnočertno podaljšane, toraj imamo mér prosto padajočih teles. Vsa prosto padajoča telesa se toraj gibljejo o méri polomera proti središču zemlje, kamor jih težnost privlača.

Prava čerta, koja navpično pravokotno prereže, ali prava čerta,

na katerej stoji navpično pravokotna, je vodoravna. Ako postavimo krak ogelnika ali kotnika (t. j. pravi kot) v navpično mér, toraj dobi drugi krak vodoravno mér. Da moremo prvega postaviti v navpično mér, treba le, da ga deržimo za svinčenico. Še pripravniše pa bi bilo, ako bi svinčenico na omenjeni krak postavili. S temi oključniki nam je prav lahko pozvediti za vodoravno mér. Namesto tega vključnika poslužujemo se pa rajše drugega orodja, katero navadno stavno mero ali livel imenujemo. To je trivoglata dilica (ob enem vsestranski trivogelnik), ktere zdolnji rob z čerto vrezani od nasprotno ležečega konca nareja žlebič pravi kot. (To orodje naj se pokaže!) V žlebičku je nit svinčenica, čigar oblica se v polokrognem izkroju na zdolnem robovu lahko premiče. Ako je svinčenica v žlebičku v ravni legi, toraj stoji ta navpično; zdolna stran livela tudi vodoravna. Iz tega se more naslednja poraba livela posneti: Nivel postavimo na desko ali plošč, o katerej se hočemo prepričati, ali je v vodoravni legi ali ne. Ako toraj svinčenica v žlebičku navpik visi, je deska vodoravna, ako pa svinčenica ni navpično v žlebičku, potem tudi deska ni v vodoravni legi.

Vprašanja: *Kteremu orodju pravimo svinčenica ali plajba? — Ktera mér je navpična? — Ktera vodoravna? — V kateri mér se gibljejo vsa padajoča telesa? — Čemu nam služi svinčenica? — Popiši nivel! — Zakaj rabimo nivel? — Kako ravnamo, ako hočemo s pomočjo livela zvediti vodoravno mér? — Na kaki način je pri pozvedbi vodoravne lege po nivelu privlačnost zemlje delavna? —*

Jabelko, katero pade na zemljo z prvega nadstropja, ostane navadno celo, ali razbije se, ako je veržemo s 3. ali 4. nadstropja ali z zvonika. Svinčena krogla, padla le nekoliko decimetrov visoko, naredi na dlan roke neznamenit občut, ako prileti pa ona nekoliko metrov z višine, napravlja njeni padec in udarec že precej bolečine na roko. Tudi človek se več poškoduje, ako pade bolj z visokega kraja. Skušinje pričajo, da ni vse eno za moč padanja, ali telo dalje ali manj časa pada na zemljo. Močnejši in silniši je pad z višine, slabiji pa, ako telo z nižjega kraja pade. Od kod ta razložek? — Kje dobi ravno in tisto telo tako različno méro moči? Ali je mar daljava proti temu vzrok?

Hočemo videti! Ako valjamo ali takljamo n. pr. oblo v eni sekundi neko določeno daljavo, (bodi si 15 ali več sekund) in sicer tako, da zadene ob lahko gibljiv predmet, toraj imamo pot, katero je predmet pred saboj valil, méro za moč udarca. Ako takljamo ravno tisto oblo še enkrat 2 sekundi tako daleč, na tistem predmetu, toraj se prepričamo, da je ravno toliko naprej pahnjen kakor poprej, in udar je pri drugi poskušnji ravno tako močan, kakor pri prvi. In vendar je obla v drugem slučaju ravno tako dolgo pot pretekla, kakor v prvem. Kaj se li s tega učimo? —

Da se o stvari še bolj temeljito prepričamo, hočemo še drugo poskušnjo narediti! Ako veržemo puškino oblo z roko v desko ne predere je, ako jo pa iz samokresa izstrelimo, pa predere desko. Obla ima v drugem slučaju večo moč, kakor v prvem, dasiravno je daljava v obeh slučajih enaka. Ali, kadar udarimo s kladvom na rahlo po kamnu, se mu nič ne zgodi, ako pa z vso silo po njem mahujemo, zdrobi se. Ali uganete, od kod dobi obla ali kladvo večo moč v drugem slučaju? — Gotovo v večji hitrosti njunega gibanja. Vidite toraj, da se velikost sile gibajočega telesa ravná po hitrosti gibanja. Zapomnite toraj: Gibljajoče telo razodeva toliko večji učinek ali moč, kolikor večja je njegova hitrost. V hitrosti je tedaj njegova sila ali moč skrita, reči moremo, ona sama (hitrost) je sila.

Poiščite prikazni, ktere pričajo, da gibljajoče se telo po pomnoženi hitrosti tudi na sili ali moči pridobiva! —

Te le so: Počasi plavajoče ledene ploče napravljajo mostovom manj nevarnosti, kakor pa naglo plavajoče. Hitri udar z roko ob mizo bolj zaboli, kakor pa počasni; sekira gre toliko globokeje v zemljo, kolikor hitreje jo zavihitimo. Derdrajoči voz prileti s toliko večo silo v zadeto tvarino, kolikor hitreje derdra, tudi železnični voz terči silnejše ob družega, ako hitreje teče. Uprezna verv se lahko preterga, ako konji voz naenkrat naglo pretegnejo. Steklo se ubije v oknu, ako veternico naglo zaloputnemo. Ako se na slabe in stare stole naglo usedemo, se radi polomijo i. t. d.

Sedaj, ko smo si to zapomnili, pa tudi lahko uganemo, zakaj telo, padlo z velike visočine, večo silo razodeva, kakor pa z manje visočine. Na vsak način si moremo tukaj misliti na hitrost. Vsaj vidimo, da z visočine padajoča telesa z večo silo na zemljo prileté, kakor pa une z manjše visočine. Po tem smo prišli do tega, da spoznamo, da teló tem hitreje pada, čim dalje pada, ali z drugimi besedami: hitrost padajočega telesa raste s časom. Telo začne toraj počasi padati, in potem vedno hitreje na zemljo pada.

Učeni so napravljali razne poskušnje, da bi se prepričali, ali je temu res tako. In v resnici so našli, da se vsako padajoče telo z rastočo hitrostjo giblje, in ta rast hitrosti je tako enakoverstna, da je gibanje prosto padajočega telesa vedno razmerna pospešitev ali prihitenje.

In to tudi ne more biti drugače. Vsaj že vemo, da si po zakonu stanovitnosti počivalno telo prizadeva ostati v stanju miru; ako pa počivalnemu telesu podlago naenkrat vzamemo, mora pasti na vsak način. S začetka pada bolj počasi, ker dela zakon stanovitosti njemu v prid. Kadar je pa telo enkrat začelo padati, tedaj pa dela zakon stanovitnosti veljaven za gibljiva telesa; sedaj se pa prizadeva pokazati svojo vrednost, ter ostati v stanju gibanja. K temu pa podeli vedno delavna privlačnost zemlje moči padanja padajočemu telesu vsaki trenutek novi prirastek na

sili ali moči. Vsled tega pa more nastati stanovitna in enakomerna pospešitev ali prihitenje gibanja telesa.

Po natanjčnih poskušinjah je Italijan Galilei (okoli 1600) prvi našel zakone, po katerih se prosto padajoča telesa gibljejo. Najdel je, da pade vsako telo na zemljo v prvi sekundi $4 \cdot 741215$ m. ali 15 čevljev, v drugi sekundi 3×15 čevljev ali $3 \times$ toliko metrov, t. j. $3 \times 4 \cdot 741215$ m. v tretji sekundi $5 \times$ toliko in v četrti $7 \times$ toliko, in tako naprej v neravnih številkah. Prostor, kterega premeri telo v drugem času, imenuje se prostor pada. Prvi zakon pada se toraj glasi: Prostori pada posameznih sekund, rastejo enako kot neravne številke.

Ako hočemo toraj zvediti, kako velik je prostor, kterega preleti telo v dveh sekundah, treba nam je le $1 \times 15 + 3 \times 15 = 4 \times 15$ čevljev preračunati, to da 60 čevljev ali $18 \cdot 964860$ metrov. Za 3 sekunde se pa izračuni $1 \times 15 + 3 \times 15 + 5 \times 15 = 9 \times 15 = 135$ čevljev; za 4 sekunde: $1 \times 15 + 3 \times 15 + 5 \times 15 + 7 \times 15 = 16 \times 15 = 240$ čevljev, i. t. d.

Po tem najdemo toraj ta le izid:

1 sekunda	=	1×15	čevljev	ali	$4 \cdot 741215$	metrov,
2 "	=	4×15	"	"	"	"
3 "	=	9×15	"	"	"	"
4 "	=	16×15	"	"	"	"

Ako gledamo na števila sekund, in na števila 4, 9, 16. — 4 je pomnožek ali izid od 2×2 , 9 od 3×3 , 16 od 4×4 . Izvod števila s saboj pomnoženega imenujemo kvadratno število, 4 je toraj kvadratno število od 2, 9 od 3, 16 od 4, 25 od 5, i. t. d. Poskusite, kako raste vse pota od začetka!

Drugi zakon pada se toraj glasi: Skupna pota padlih teles šteta od začetka, rastejo kakor kvadratna števila časa padanja. Ako telo pri enakomerni hitrosti v eni sekundi 15 čevljev preteče, tedaj je ta hitrost od 15 čev. za eno sekundo. To pa je srednja hitrost telesa, ako v tem času toliko preteče; kajti ono pride iz stanja miru, katero zaznamovamo z 0 v stanje gibanja. Ako je pa število 15 le srednje število velikosti, in je znano število velikosti = 0, tedaj je še drugo število velikosti = $2 \times 15 - 0 = 30$. Iz tega pa sledi, da iz 0 hitrosti začetno telo pri prostem padu na koncu prve sekunde ima že hitrost pada 30 čevljev. S to hitrostjo pada telo pri začetku druge sekunde. Ker pa v tej sekundi zopet za 15 čevlj. pade, toraj znese to za drugo sekundo $30 + 15 = 45 (= 3 \times 15)$ čevljev. To pa je srednja hitrost druge sekunde. Ako vzamemo srednjo vrednost še enkrat (2×45) ter potem znano število velikosti ($30 =$ t. j. hitrost začetka druge sekunde) odzvamemo, na nazadnje druge sekunde ostaja še hitrost pada 60 čevljev. S to hitrostjo nadaljuje telo svoj pad pri začetku 3. sekunde. K 3. se-

kundi se mora pa zopet 15 čevljev prišteti, toraj pada skupaj o 3. sekundi $60 + 15 = 75$ ($= 5 \times 15$) čevljev. Ako to srednjo vrednost podvojimo, znese $2 \times 75 = 150$; od tega odšteto znano število 60, ostaja nam na koncu tretje sekunde hitrost pada 90 čevljev.

Razkaz bi bil toraj tak:

- I. sekunda $\left\{ \begin{array}{l} \text{začetna hitrost } 0 \\ \text{končna } \quad \quad 30 \end{array} \right\}$ srednja hitrost 15'
- II. " $\left\{ \begin{array}{l} \text{začetna hitrost } 30 \\ \text{končna } \quad \quad 60 \end{array} \right\}$ srednja hitrost $30 + 15 = 45'$
- III. " $\left\{ \begin{array}{l} \text{začetna hitrost } 60 \\ \text{končna } \quad \quad 90 \end{array} \right\}$ srednja hitrost $60 + 15 = 75'$

Preračunite naslednje: 1. *Kako globoko pade telo v 5. sekundah?* — 2. *Kako globok je vodnjak, ako potrebuje z verha notri verženi kamen $3 \frac{1}{2}$ sekunde, da pride do dna?* —

Vsa telesa padajo vsled težnosti k zemlji; ta pa deluje gotovo na eno telo tako, kakor na drugo. Iz tega potem sledi, da pade eno telo s tako naglostjo, kakor drugo na zemljo. Ali se pa tudi v resnici tako godi? — Ali pada papirnata obla tako naglo, kakor svinčena? — Ali pada košček papirja tako naglo, kakor krajcar? — Gotovo ne. Vzrok temu je, ker smo se že upor pomočka spoznovati učili, kaj lahko najti. Zrak je, kateri padajočemu telesu upor napravlja. To upiranje pa ne more vsako telo enako lahko premagati. Svinčena obla je iz več atomov, kakor pa papirnata. Sicer privlača zemlja en atom tako, kakor drugi, in ker sti obli enaki, je upor zraka enak pri eni, kakor pri drugi obli. Ali ker obstoji svinčena obla iz več atomov, kakor papirnata, toraj dobi tudi una po privlačnosti njenih atomov tudi več moči za premagovanje upora v zraku. — Vsako padajoče telo toraj upor zraka toliko laže premaga, kolikor več atomov je na enakem prostoru, ali kolikor gosteje je. — V brezračnem prostoru pa vsa telesa enako hitro padajo.

Vprašanja: *V čem je iskati uzroka tej prikazni, da telesa toliko silnejši padajo, kolikor više prileté? — Kak način padanja ali hitrost vlada pri prosto padajočih telesih? — Kako se glasi zakon pada? — Kdo je zakon pada prvi spoznal? — Kako se zamore preračuniti? —*

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— **Kranjski deželni zbor** je bil otvorjen 12. septembra t. l. V III. seji 20. septembra je prišla med drugim tudi peticija slovenskega učiteljskega društva za opravični doklad vodjem na 1razrednicah. To peticijo je deželni zbor l. l. izročil deželnemu odboru, ki je letos poročal v nji tako, da naj se prošnja ne usliši, rekoč da postavna določila niso krivična učiteljem na 1razrednicah, da se je uže plača na mnogih krajih zboljšala, in sploh, da bode normalni šolski zavod čedalje bolj obložen sè splačevanjem starostnih doklad. Poslanec pl. Vesteneck misli, da bode beržkone govorjenje o uravnanji učiteljskih plač, naj bode finančnemu odboru tačas ta peticija ravnilo. Nasvetuje toraj, naj se prošnja

odda finančnemu odseku. Poslanec dr. Zarnik pravi, da se prošnja le zaradi financ ni uslišala. — Nasvèt Vesteneckov se sprejme.

V V. seji 28. p. m. je uterjeval posl. dr. pl. Vesteneck svoj predlog, stavljeni v prejšnji seji, naj se voli odsek 7 udov za pregledovanje (revizijo) šolskih postav. — Pravi med drugim, postava o šolskem nadzorstvu, sklenjena pred 8 leti, je pokazala marsikaj napak.

Treba je delati na to, da bode po vseh kronovinah zakonostavstvo o šolstvu bolj enolično. V prvi versti gre odpraviti pomnoženi okrajni šolski svèt ker opravilstvo le zavira. Pomankljivost v postavi je tudi ta, da se krajni šolski nadzornik voli iz krajnega šl. svèta večkrat tak, ki ne zna brati ne pisati. Prenarediti je tudi treba imenovanje učiteljev. Dosihmal je odbiral in imenoval krajni šolski svèt učenika, ali večkrat se je gledalo na druge okoliščine bolje, kakor na sposobnost za učiteljstvo.

Šolski odsek bode mogel ukreniti tako, da bode imenovanje učiteljev popolnoma objektivno, (?) a krajni šolski svèt bode imeli pravico predlaganja (Vorschlagsrecht) (in pa plačevanja, Vr.). Skoraj po vseh kronovinah imenuje deželni šl. svèt učeniške. Tudi bode treba postopati zoper okrajne šl. svète, ki nočejo predložiti preliminarja za stvarne šolske potrebe. Učitelje gre potem uverstiti tako, da bode njim na korist, a deželi prihranilo se nekaj stroškov. Tedaj priporoča da naj se postava o ljudskem šolskem nadzorstvu 25. februarja 1870 in postava o uravnanji pravnih razmer učiteljstvu dné 29. aprila 1873 izroča šolskemu odseku, da jo pregleda in o nji poroča.

V šolski odsek se volijo: pl. Apfaltern, pl. Gariboldi, pl. dr. Schrey, pl. dr. Vesteneck, Klun, Detela, dr. Vošnjak.

V isti seji je uterjeval tudi posl. Detela svoj nasvèt, naj se vlada prosi, da še ostane realna gimnazija v Kranji. On pravi, da so letos v Ljubljani iz slovenskega oddelka odpravili 40 učencev, kar vendar dovolj priča, da je treba gimnazije v Kranji. On pravi, stranke prihajajo in odhajajo, a kar se stori v prid dežele, to ostane zapisano v zgodovini (enoglasno sklenjeno).

Posl. Dežman je poročal za finančni odsek o predstevu za normalni šolski zavod. Vravnan po šolskih okrajih je taki-le :

Šolski okraj	Učiteljska plača		Starostne priklade		Opravnile priklade		Stanarina	
	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.	gl.	kr.
a) Postojna	22300	—	640	—	450	—	80	—
b) Kočevje	20630	—	800	—	700	—	80	—
c) Kerško	18550	—	863	33	762	50	320	—
d) Kranj	17405	—	1050	—	350	—	240	—
e) Ljubljanska okolica	15300	—	686	67	350	—	120	—
f) Litija	14525	—	363	33	612	50	42	—
g) Logatec	9962	50	406	67	400	—	—	—
h) Radovljica	11150	—	446	67	175	—	80	—
i) Rudolfovo	14187	50	446	67	250	—	160	—
k) Kamnik	11100	—	383	34	250	—	111	50
l) Črnomelj	11900	—	480	—	350	—	84	—
	167010	—	6596	68	4650	—	1317	50

Da se primankljej ki znaša vsega skupaj 175,452 gl. 15 $\frac{1}{2}$ kr. pokrije, bode za l. 1879 naklad 18% za normalni šolski zavod.

Na prihodninski davek se učiteljem nima nakladati, kakor tudi vsled najvišega sklepa 25. novembra 1858 državni vradniki ne plačujejo deželnega naklada k prihodninskemu davku.

Na dalje nasvetuje poročevalec Dežman, a) v slučajih, ko je dalj časa potreba namestovati učitelja, naj se prosi pri deželnem šolskem svētu, da se pozve mnjene deželnega odbora zastran plačila, ki se ima dati pomožnemu učitelju; b) deželni zbor naj priterdi, da se tistim učiteljem, kateri so bili uže pred dež. šl. postavo 29. aprila 1873 v javni ljudski šoli v službi, prva službina doklada po §. 30 imenovane postave daje takrat, ako so potem, ko je uže postave v djanje stopila, stalno umeščeni bili in neprenehoma pet let služili z dobrim vspehom na kaki ljudski šoli v deželah zastopanih v državnem zboru; c) deželni odbor naj pôtom deželnega šl. svêta dokazajê, ko dežela ne more vsega storiti, da se izpeljejo nove šolske postave, pri državni vladi dela na to, da se pripomoč, ki je poslednja leta za šolstvo nehala, zopet vzame v državni predštev.

V IX. seji dné 8. oktobra je poročal posl. gosp. Dežman za finančni odbor o nasvetih deželnega odbora zastran pokojnine učiteljev, ki so vsled minist. odloke 4. jan. 1877 definitivni postali, ter nasvetuje:

1. Učitelju Mateju Mraku naj se 300 gl. pokojnine dovoli, začensi od m. septembra t. l.

2. Za učitelje, ki so vsled gori omenjenega ukaza definitivni postali, se ima za pokojnino vštêvati čas odsihmal, ko so dostali skušnjo za podučitelje, in v podlago, na kateri se ima meriti učiteljem in vdovam pokojnina, in njih sirotam odgojina, ima veljati svota 350 — 400 gl. aktivne letne plače, a dobrote §. §. 71 in 72 v ljudski šolski postavi dné 29. aprila 1873 ne morejo deželni postati. (§. 71 govori od učiteljskih vdov, ki se omože in §. 79 pa govori od četertletnine za pogreb).

3. Isto velja tudi pomožnim učiteljem s tem razločkom, da tam se vzame za podlago, po kateri se meri pokojnina i dr. letna plača od 200 — 300 gl. (Dalje prih.)

— **Slovensko učiteljsko društvo** je imelo občni zbor 26. septembra. — Ko se konča občni zbor vdovskega učiteljskega društva nagovori predsednik g. France Govekar v gladki besedi zbrane tako-le:

„Slavni zbor! častiti gospodje tovariši!« Opiraje se na §. 18. »pravil za slov. učiteljsko društvo«, dovolil si je odbor sklicati za danes letni občni zbor, in Vi, častiti tovariši, zbrali ste se danes, da bi se na podlagi mnogo nabranih skušenj posvetovali, kako bi se naša ljudska šola, — katera ima po vsej pravici biti pravo semenišče narodnej prosveti, — bolje in hitreje bližala pravi sverhi in z njim širila se prava omika in blagostanje med narodom slovenskim. Kakor je sploh znano, je ravno ljudska šola ena naj prvih in naj trdnejših podlag ljudske sreče, ako je ona postavljena in vravnana po duhu in v duhu naroda. — Vsaki šoli pa je duša dotični učitelj, ako ga je v resnici prešinil ogenj, ki se mu pravi: ljubezen do domovine, do omike in njezne mladine!

Dragi! Nastala je nova doba, doba napredovanja in pravega narodovega izobraževanja; potreba je tedaj, da tudi mi vedno z duham časa enako merno napredujemo in se vsestransko izobražujemo, da pripeljemo nježno mladino do one zaželjene stopinje, ktero narod in dom od nas zahteva!

V ta namen pa je neobhodno potrebno, da sleherni učitelj otroško naravo vsestransko pozna, da vodila odgojevanja dobro umé, da pomni, kaj se je nekdanj za šolo godilo; sploh vediti mora svoje razmere do države, cerkve in družčine. — Leto za letom mora toraj učitelj svoj stan in poklic bolje spoznovati! — To pa ni mogoče pri onih učiteljih, pri katerih njih duh vedno praznuje! — »Kdor ne napreduje, zaostaja!« velja od vsakega stanu, toliko bolj od učiteljskega. Kdor ne skrbi za izobraževanje, počasi pozabi še to, kar je znal; tak potem svojo službo opravlja le zaradi ljubelega kruheka; ni izvrsten v svojem poklicu, še manj pa izobražen za svoj stan. —

Dragi tovarši! da umete svojo nalogo, ter da Vam je izobraženje v rečeh, ki spadajo v Vaše okrožje vestna reč, jasno ste pokazali s tem, da ste se danes zborovanja udeležili. —

Zato vse vkup prav pristréno pozdravljam ter v imenu slov. učiteljskega društva kličem srčni »Dobro došli!« — Društveno delovanje bilo je tudi letos tako, kakor so nam čas in okoliščine dopuščale; sedanji čas pa menda dovolj poznate. — Dasiravno smo se držali gesla: »Lepa beseda najde lepo mesto«, poleg tega vendar poguma in vztrajnosti zgubili nismo. —

Kakor doslej zvesto spolnujoč svoje dolžnosti do šole in naroda, hočemo tudi v prihodnje z zedinjeno močjo delati, kjer bode treba delati za blagor našega ljudskega šolstva, za napredek našega milega naroda in za blagostanje in obstanek krasne in veličastne naše države!

V tem duhu bode se tudi danes posvetovalo in zborovalo.

Poprej pa prosim, da blagovolite zaslišati še sporočilo gosp. tajnika in gosp. blagajnika! —

Ko predsednik sklene svoj nagovor, jame tajnik M. Močnik govoriti v delavnosti društva, ki pa je bila neznatna. Odborovih sej ni bilo več kakor jedna, (4. julija) v kateri se je določil dan občnemu zboru, in reči, ki imajo tačas priti v obravnavo. — Vspešno delovanje društveno — izvzemši kar posamezni udje store — je skoro nemogoče. V Ljubljani je število udov kaj pičlo (4) selski učitelji, okoličani, imajo ob četertkeh od m. oktobra do konca marca ponavljavno šolo, tedaj jim ni mogoče prihajati v Ljubljano, ob času, ki je zborovanju ugoden. — Letošnje leto je bila v Ljubljani deželna učiteljska skupščina, ki je spravila, kar se tiče metodike in didaktike, mnogo koristnega na dan, zato letos takih vprašanj nismo med letom obravnavali, niti na dnevni red današnjemu zboru stavili. — Pretečeno leto smo pri občnem zboru mnogo govorili o berilih, o slovenskih šolskih knjigah, letos pa je deželna učiteljska skupščina sestavila učno pot »(Lehrgang)« in reklo se je, naj prej je treba sestaviti »učno pot« in potem se imajo take šolske knjige spisati, ki bodo sestavljene na te podlagi. — Nam tedaj ne ostaja drugega kakor čakati, kaj nam bodo dale šolske oblasti; recimo tudi, da kdo spiše šolsko knjigo, taisto sam založi, kaj vse to koristi, ako se ne sme v šole vpeljati. To so tedaj razlogi, zarad katerih se nismo letos utikovali v te reči. — Omeniti gre še peticije za službeno doklado učiteljem na jednorazrednicah, ki smo jo l. l. izročili deželnemu zboru. Ta peticija je bila oddana deželnemu odboru, ki je letos nasvetoval, dež. zboru, da se preko nje ide na dnevni red, a pl. Vesteneck je mislil, da je reč vsikako premisleka vredna, in ker letos utegnejo na versto priti učiteljske plače, gre takrat ozirati se na to peticijo. Posl. dr. Zarnik je rekel, da le glede financ je dež. odbor nasvetoval, naj se peticija zaverže. (*Drugej bodemo brali, da je pl. Vesteneck res nasvetoval služ. doklade učiteljem enorazrednic, a šolski odsek tega ni odobril, marveč nasvetoval nagrade takim*

učiteljem, nasvetovana šolska postava, katero je sklenila nemška večina deželnega zbora, ne govori od službenih doklad na jednorazrednicah, pač pa znižuje služb. doklado vodjem 3razrednic od 100 gl. na 75). To je vse, kar se more povedati o društvenem delovanju. Dasiravno pa društvo na unanje ni kazalo svoje delavnosti, je pa vendar g. Stegnar imel veliko, veliko posla, da je knjižnico vredil tako, (da jo sedaj vsem deležnikom živo priporočujem) da predstavlja lepo vrednost, raztrošena dela so zbrana in terdo vezana i. dr. To je ob kratkem stanje učiteljskega društva.

Blagajnik g. Tomšič poroča o denarstvu. — Prihodkov je bilo 53 gold. 94 kr., a troškov 36 gl. 1 kr., kar se je potrošilo za vezanje, ostaja tedaj v kasi 17 gl. 93 kr. G. blagajnik pravi: število udov ne morem prav na tanko povedati, po vplačevanju jih ni mnogo, zmirom so eni in isti, ki redno plačujejo. Ako pa vprašam dolžnikov koga, mi reče, društvu še ostajam ud, a plačal bodem uže ob svojem času. Blagajnik potem bere imena teh, ki redno plačujejo svoje letne doneske.

Poročilo blagajnikovo in tajnikovo je pričujoče osupnilo, nekateri so pri priči plačali svojo zaostalo letnino, in poročilo je vzbudilo tudi živahno besedovanje. Sploh je obveljala misel, vztrajati se jedno leto in narodni stvari nikakor herbet obračati a tudi brez koristi in potrebe se ne razpostavljati. Blagajnik pa hoče novo vpisalno knjigo napraviti, iz katere bode lahko razvidno, koliko je prav za prav število udov. — Na versto pride potem predavanje g. Franc Praprotnika. Učitelj in rodoljubje, t. j. kako se izrejajo dobri državljani. Vodilna misel je bila: Dober kristijan bode tudi dober državljan, poglavitna skerb mora tedaj biti obrnjena na to, da se izrejajo dobri kristijanje, ki se bodo Boga bali in cesarja spoštovali ter domovino ljubili. — Razpravo o svojem času. — V pregledovalce računov se volijo g. g.: Papler, Suhadobnik in Stanonik. Sedanji odbor ostane: Fr. Govekar, predsednik; Blaž Kuhar, podpredsednik; M. Močnik, tajnik; Ivan Tomšič, blagajnik, in odborniki: J. Borštnik, J. Čencič, J. Lapajne iz Kerskega, A. Praprotnik in Feliks Stegnar. —

Narodna šola. Tajnik in blagajnik M. Močnik razdeli navzočnim društveni račun p. l. iz katerega je razvidno, kakšno in koliko je bilo delovanje »N. š.« v pretečenem letu. G. g. Papler, Stanonik in Kovšca so račune pregledali in odobrili in v odbor so bili voljeni Feliks Stegnar (predsednik), Andr. Praprotnik (podpreds.), M. Močnik, tajnik in blagajnik in dalje še: J. Borštnik, Fr. Govekar, Fr. Papler, France Praprotnik, Nikolaj Stanonik in J. Tomšič.

Po zborovanju je bil skupni obed pri »Virantu«. Dopoldne je bilo delu, a popoldne razvedrilu odločeno. — Več udov je takoj »N. š.« vplačalo, in dobilo primerno odškodnino.

— **Učiteljska spravevanja** so bila pismena 21., 22. in 23., ustmena 24., 25. in 26., a praktična nekaj že 26. in potem 28. preteč. m. Pri spravevanju je bilo 26 učiteljev in 3 učiteljice. Med temi je bilo 9 že bolj postarnih in starih učiteljev. Eden je delal izpit samo iz slovenskega jezika. — Spričalo II. stopnje je dobilo 6 učiteljev in 1 učiteljica; spričevalo III. stopnje je dobilo 14 učiteljev in 2 učiteljici (med temi en učitelj samo za slovenske ljudske šole); spričevalo IV. stopnje pa je dobilo 6 učiteljev.

— **Mlajših učiteljev nekdo**, ki bi bil sicer dobil spričalo II. verste, je dobil spričalo IV. verste, ker se v sviranju na gosli, kar je obligaten predmet, ni pripravil nič. — To naj bi bil svarilen zgled drugim?! Zmed starejših učiteljev jih je tudi nekaj ostalo na cedilu, čuje se pa, da hoče zastran teh spravevalna komisija pri ministerstvu zljajšanja prositi. Terpin je vsak, naj bo

že ta ali uni, ki se mora na stare dni predmetov učiti, katerih se v mladosti ni. — Sicer bi lahko rekli, zakaj se takrat niso oglasili taki k spraševanju, ko so veljale še prehodnje določbe, t. j. slajsave takim učiteljem. — Vsak »zakaj« ima svoj »zato«. — Še le dež. šl. postava 29. aprila 1873 je učiteljem oči odperla in tačas — je še tista doba minula. Iz obravnave dež. zbora — glej spredaj — je pa tudi razvidno, da dežela ni popolnoma zaverгла takeh učiteljev, ter jim dovolila pokojnino iz milosti. — Ako šolske oblasti njih služeb ne razpišejo, stanje takih »pomožnih« učiteljev, ne bode žalostno toliko kolikor smo se bali po čerki postave.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Štajarskem. V obsegu okrajnega glavarstva Celjskega se razpisujejo sledeče:

Učiteljske službe:

Vojnik, 3. razredom i stanovanjem.

Ponikva, 4. razredom i stanovanjem.

Lemberk, pošta Šmarje pri Jelšah, 4. razredom, stanovanjem in vžitkom zemljišča 3 1/2 oralov.

Bočna, pošta Gornji grad in Luče, pošta Ljubno (Laufen), 3. razredom in stanovanjem.

Razbor, pošta Loka pri Zidanem mostu, 3. razredom i stanovanjem.

Podučiteljske službe:

Brazlovče, 3. razredom in stanovanjem.

Čadram, pošta Uplotnic, 4. razredom i stanovanjem.

Ljubno, 4. razredom in stanovanjem.

Zgornja Rečica, pošta Laški trg, 3. razredom in stanovanjem.

Obrok natečaja konča koncem novembra 1878. Prošnje naj se pošiljajo krajnim šolskim svetom.

Celje, dné 26. oktobra 1878.

C. kr. namestnijski svetovalec Haas l. r.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Litijskem. Na novo ustanovljeni 2razredni ljudski šoli v Velkem Gabru, I. učit. služba, l. p. 450 gl. Krajnemu šl. svetu do 7. decembra t. l.

V šolskem okraji Radovljiškem. Na novo ustanovljeni ljudski šoli v Dobravi pri Kropi, učit. služba, l. p. 450 gl. in stanovanje. Kraj. šl. svetu do 4. novembra t. l.

V šolskem okraji Kranjskem. Na 1razredni ljudski šoli v Mavčičah učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. Krajnemu šl. svetu do 10. novembra t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. V Planino pri Vipavi pride J. Furlan, in v Podrago Anton Pegan, kot pomožna učitelja, ker sta se gospoda tje namenjena J. V. in P. R. službama tam odpovedala. V Budanje pride začasno V. Dic iz Primorja. Spraš. učit. kand. g. P. Repic pride v Cerknico začasno.